

Skaidra Trilupaitytė

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Susitinkame prie ambasados! Socialiniai tinklai ir spontaniški antikariniai protestai 2022 m. Vilniuje

2023 m. rudenį Lietuvoje vykusios konferencijos pranešimo pagrindu parengtame straipsnyje aptariamos maždaug du mėnesius Vilniuje vykusios protesto akcijos dėl 2022 m. vasario 24 d. prasidėjusio karo Ukrainoje. Reiškinyms vertinamas ne per karo ar tarptautinių santykių prizmę, o labiau atsižvelgiant į lokalius veiksmus socialinių medijų terpėje. Palyginus beveik radikalčiai skirtingas protesto ir opozicijos valdžiai tradicijas Lietuvoje ir Rusijoje, aptariamos 2022 m. pavasarį Vilniuje vykusios viešos pilietinės, dažniausiai pusiau surežisuotos iniciatyvos. Remiantis Ukrainos filosofės Irinos Žerebkinos teze apie naują jausminį pasaulio suvokimo režimą (angl. *regime of sensuality*), kai karas išlaisvina ir spontaniškai įteisina neapykantą, lietuviškieji 2022 m. „balandžio įvykiai“ apibūdinami kaip nepriklausomos Lietuvos istorijoje pirmą sykį išryškėję per medijas inicijuojami ir reflektuojami antikariniai protestai.

Reikšminiai žodžiai: antikariniai protestai, feisbukas, Irina Žerebkina (Irina Zhe-rebkina), psichologinė krizė, karas ir socialinės medijos

Kalbant apie 2022 m. vasario 24 d. Rusijos pradėtą plataus masto invaziją į Ukrainą, Lietuvos žiniasklaidoje sutrumpintai vadinamą „karu Ukrainoje“, svarbu suvokti demokratinių visuomenių ir įvairių šalių politikų ir viešųjų autoritetų reakcijas į vieną ryškiausių pastarųjų metų sukrėtimų (didžiausią karinį konfliktą Europoje nuo pat Antrojo pasaulinio karo). Į agresorės išpuolį išsyk reagavo artimos ir tolimesnės valstybės, įgaliojtieji diplomatai, tarptautinės institucijos, karo bei krizių ekspertai, nuomonės formuotojai. Reakcijas reflektavo ne vien oficialioji žiniasklai-

¹ Šis istorinis įvykis įvardijamas įvairiai, tačiau šiuo atveju tiek vengiant painiavos, tiek ir ilgos frazės „Rusijos plataus masto invazija į Ukrainą“ kartojimo tekste jam renkuosi LRT nacionalinio transliuotojo – pagrindinio žinių kanalo – rubrikos, kurioje pateikiamos žinios apie didžiausią karinį konfliktą Europoje nuo pat Antrojo pasaulinio karo, pavadinimą.

da, bet ir alternatyvūs medijų kanalai ir ypač žiniasklaidos funkcijas jau ne pirmi metai atliekantys socialiniai tinklai. Pastarieji atspindi ne tik pasisakymus „iš viršaus“, bet ir fiksuoja kintančias nuotaikas „iš apačios“, karo dalyvių ir stebėtojų spontaniškus įspūdžius. Kitaip tariant, apibūdinant realią visuomenės jauseną šiandienos kare, be „nušlifuoatų“ politikų pasisakymų, svarbios tampa ir naujosiose medijose reiškiamos žmogiškosios emocijos, spontaniškos aštrios reakcijos.

Ukrainoje karą pradėjusi Rusija Lietuvoje buvo išsyk ir nedviprasmiškai pasmerkta, visų pirma dėl bendros istorinės regiono patirties (užpulta iš Sovietų Sąjungos kadaise išsivadavusi šalis). Didžioji visuomenės dalis patyrė emocinį šoką, taigi socialinėse medijose liejosi pasipiktinimas, įtūžis, liūdesys, gailestis ir kitos panašios emocijos. Pirmaisiais karo mėnesiais gausūs protesto ir gedulo ženklai buvo matomi ir miestų gatvėse bei skveruose. Vėliau jausmai atslūgo, o pačioje karo pradžioje Vilniuje rengti protestai nebesikartoję. Per kelis mėnesius išsisėmusias reakcijas galima sieti su psichologinėmis aplinkybėmis – nors karas Ukrainoje toli gražu nesibaigė, bet šokas, gedulas, taip pat ir įsiūtis karo tiesiogiai nepatiriančių šalių viešojoje medijų erdvėje prarado pirminę jėgą. Todėl neilgai trukus Ukrainą palaikantys visuomenininkai pastebėjo augant nusiivylimą dėl Vakarų šalių vangumo remti užpultą šalį, konstatavo visuomenės apatiją (savo ruožtu, kai kurie aktyviausi piliečiai feisbuke nuolat primindavo savo tautiečiams pareigą nesiliauti rėmus Ukrainos).

Šiame tekste maždaug du mėnesius nuo karo Ukrainoje pradžios Vilniuje vykusius ryškius antikarinius protestus ir menines akcijas siekiu įvertinti ne per karo įvykių ar tarptautinių santykių prizmę, o apžvelgdama lietuviškuosius protesto veiksmus socialinėse medijose ir platesniame socialinio aktyvizmo kontekste. Ankstesniuose savo tekstuose naujojo tūkstantmečio pradžioje užgimusius lietuviškuosius urbanistinius protestus esu analizavusi intensyvumo aspektu, minėjau socialinių neramumų, pasipriešinimo reiškinius, aptariau meninio aktyvizmo, mitingo, eisenos, taikaus piketo, riaušių sąvokas, įvykių priežastis ir jas padedančias konceptualizuoti (geo)politines aplinkybes². Anuomečiuose tyrimuose priėjau prie

² Plačiau žr. Trilupaitytė (2015 II); Trilupaitytė (2016).

išvados, jog, kitaip nei Vakaruose, urbanistiniai protestai nepriklausomoje Lietuvoje turėjo savitą dinamiką, kuri tik netiesiogiai gali būti lyginama su tuo, kas nuo XXI a. pirmųjų metų vyko „tradicinių Vakarų“ demokratijų viešojoje erdvėje.

Prie „vakarietišku“ diskursų per tarptautinius intelektualinius mai-nus prisijungusioje Lietuvoje, net ir praėjus porai dešimtmečių po Soviet-tų Sąjungos griuvimo, visuomenė nepasitikėjo naująja (į autoritarizmą pasukusia) Rusija. Tai viena priežasčių, dėl kurių Vakarų Europos mies-tuose įprastų prieš JAV karinį dominavimą nukreiptų protestų Lietuvoje iš esmės nebuvo (šiuo atveju nekalbama apie pavienius gestus). Tačiau į karą Ukrainoje aktyvūs Lietuvos piliečiai, tarp jų ir kai kurie menininkai, reagavo išsyk. Susivienijusi pilietinė visuomenė, natūralu, čia buvo ne tik vieninga, bet ir atrodė žymiai labiau sukręsta nei žmonės toli nuo regiono esančiose šalyse.

2023 m. rudenį Lietuvoje vykusios tarptautinės konferencijos prane-šimo pagrindu parengtame straipsnyje³ toliau trumpai palyginsiu posovie-tinių valstybių (Lietuvos ir Rusijos) socialinius kontekstus, vėliau apžvelg-siu 2022 m. pavasarį, ypač balandžio mėnesį, Vilniuje išryškėjusias viešas pilietines iniciatyvas, kurių organizatoriai šiuo atveju nėra konceptuali-zuojami vartojant vienprasmes sąvokas⁴. Protestuotojus apėmusi emocija šiuo atveju pasirenkama kaip pagrindinis objektas vertinant tai, kas karo pradžioje vyko Vilniaus gatvėse ir, kiek poetiškai tariant, Ukrainą palai-kančių žmonių širdyse. Kaip 2022 m. rudenį teigė Ukrainos filosofė Irina Žerebkina, netikėtu jausminiu pasaulio suvokimo režimu (angl. *regime of*

³ 2023 spalio 27 d. Nacionalinėje dailės galerijoje vyko mokslinė konferencija „Kad priešas liautųsi laimėjęs: menas informaciniame kare“. Pranešimo pagrindu parengtas tekstas nėra naujo ilgalai-kio tyrimo dalis. Dalyvavimas konferencijoje visų pirma suteikė progą pamąstyti apie precedento neturinčių spontaniškų lietuviškų 2022 m. antikarinių protestų įkontekstinimą mano pačios ankstesnių miesto protestų tyrimų lauke.

⁴ Renginių, susibūrimų, trumpalaikių akcijų ir ypač virusinių reakcijų socialiniuose tinkluose buvo gausybė. Deja, šiuo atveju trumpo pranešimo pagrindu parengtame tekste nedetalizuojamos visos tam tikrų iniciatyvų iniciatoriai galinčios apibūdinti sąvokos, kaip antai pilietinė visuomenė (taip pat visuomenininkai), nuomonės formuotojai (*influenceriai*), žurnalistai, skiltininkai, autorinių laidų vedėjai, viešieji intelektualai ir t. t. Tai, kad visuose procesuose dalyvavo ne tik įvairių profesijų atstovai, bet ir kai kurie aktyvesni meno studijų absolventai, šiuo atveju nėra išsiskirianti aplinkybė. Visos minėtosios sąvokos ir istoriniai jų vartojimo kontekstai jau daugybę sykių yra aptarti kitur.

sensuality) karas išlaisvino ir spontaniškai įteisino neapykantą – pastaroji tapo visuotiniu jausmu, savotišku jungtuku, kuris ignoruoja klasinius skirtumus ir suvienija žmones nepriklausomai nuo jų socialinės padėties, kultūrinių skirtumų ir išsilavinimo⁵. Masinės medijos sustiprino šios emocijos poveikį.

(Ne)įmanomas palyginimas, arba Protestų tradicijos nepriklausomoje Lietuvoje ir Rusijoje

Žvelgiant į moderniosios Lietuvos visuomenės istoriją galima pastebėti, jog sovietmečiu ryškių ir atvirų gatvės protestų prieš okupacinę valdžią iš esmės nevyko; užtektų paminėti, jog pasibaigus pokario represijoms vėlyvojo sovietmečio gyventojai tebebuvo įbauginti, o inteligentija ir intelektualai prisitaikę prie sistemos ar bent jau puikiai nutuokė apie gresiančius susidorojimus ir saugumo tarnybų veiklą. Žinoma, vienetiniai pasipriešinimo sovietiniam režimui faktai neturėtų būti pamiršti, tačiau griuvus Sovietų Sąjungai (ir pasibaigus okupacijai) kitokių urbanistinių protestų tradicija Lietuvoje nesiformavo. Tai turėjo aiškią priežastį. Po 1991 m. Sausio įvykių nepriklausomos Lietuvos visuomenė iš principo nepatyrė socialinių kataklizmų, demokratinė šalies santvarka neskaito jokių realių valdžios represijų, nebuvo ir realios politinio perversmo grėsmės, aktyvesniems piliečiams nereikėjo gatvių barikadose ginti laisvo žodžio ar kitų demokratinių vertybių. Žinoma, įvairiuose lokalaus pobūdžio protesto mitinguose ne sykį pasisakyta prieš valdžios savivalės ar korupcijos apraiškas, tačiau šiame tekste neakcentuojamos nei pasikartojančios socialinės problemos, nei, tarkime, įvairiais metais vykę paveldosaugos, aplinkosaugos, profsąjungų ir panašūs susibūrimai.

Maždaug nuo antro nepriklausomybės dešimtmečio vidurio kultūrinis ir intelektualinis Lietuvos gyvenimas vis labiau šliejosi prie „vakarietišku“ diskursų ir intelektualinių madų⁶, o tai, savo ruožtu, Lietuvos viešojoje politikoje diegė Vakaruose įprastas pilietines bei žmogaus teisių darbo-

⁵ Zhrebkina (2022).

⁶ Plačiau žr. Trilupaitytė (2015 I), 144–158.

tvarkės. Naujosios grupės ėmė kovoti prieš visuomenėje įsitvirtinusias patriarchalines tradicijas, atsirado supratimas apie kitokias, ligi tol marginalizuotas, visuomenės grupes. Tačiau žvelgiant į pilietinius lietuviškuosius judėjimus iš mikroperspektyvos, analizuojant konkrečius gatvės įvykius pasitelkus vietinės žiniasklaidos medžiagą, politikų ir pilietinių judėjimų atstovų pasisakymus, galima teigti, jog universalios socialinės teorijos, tar-kime, vargu ar galėjo pagrįsti tokius viešus akibrokštus, teisinius kazusus ir konfrontacijas žiniasklaidoje, kokios Vilniuje vyko, pavyzdžiui, 2010 m. per „Baltic Pride“ eitynes. Vėlesnių metų šio pobūdžio eitynes taip pat ženklino kontroversijos⁷.

Minėtosios eitynės iliustruoja tai, jog demokratinėse visuomenėse tiek socialiniai judėjimai, tiek protesto reiškiniai siejasi su aktualiomis po-litinėmis darbotvarkėmis. Tuo metu drastiškos riaušės, arba susidūrimai, kuriuose panaudota fizinė jėga, nepriklausomos Lietuvos sostinėje vyko ne pirmą (taikųjį) nepriklausomybės dešimtmetį, bet vėlesniais metais. Ar-šiausi protestuotojų susidūrimai su policija Lietuvoje porą sykių surengti prie LR Seimo (2009 ir 2021). Tačiau ryškių antikarinių protestų, kurie 2003 m. protestuojant prieš JAV karą Irake daugelyje didžiųjų Vakarų Europos miestų buvo labai gausūs, Lietuvoje nematėme. 2020 m. birželio 2 d. prie JAV ambasados Vilniuje surengta palaikymo akcija „Black Lives Matter“ judėjimui, kvestionuojančiam kai kuriuos JAV vidaus politikos ir policijos veiksmus, tačiau apie nuoseklius antikarinius protestus ir sin-chronizaciją su tarptautinėmis reakcijomis į globalius įvykius Lietuvoje nėra tikslinga kalbėti iki pat ketvirto nepriklausomybės dešimtmečio pra-džios, t. y. iki 2022-ųjų.

Naujajame tūkstantmetyje ryškiausi ir efektingiausi protestai neatsi-iktinai egzistavo autoritarinių režimų valdomose šalyse, tokiose kaip Ru-sija. Kitaip nei iš rusiškosios sovietinės imperijos išsivadavusiose Baltijos šalyse, ryški opozicinė Rusijos kultūroje ir šiuolaikiniame mene pasiprie-šinimo imperiniam režimui tradicija traukė politikos stebėtojų dėmesį. Šį dėmesį skatino būtent augantis Rusijos valdžios autoritarizmas ir agresija

⁷ Vakarų miestuose gana įprastu šio pobūdžio renginiu Lietuvos miestuose taip pat buvo siekiama paskatinti visuomenės toleranciją skirtingos seksualinės orientacijos grupėms.

kitaminčių atžvilgiu, taip pat ir kultūros srityje⁸. Radikalesnei intelektua-
linei laikysenai prijauciantys Lietuvos mąstytojai, tokie kaip filosofas Gin-
tautas Mažeikis, savo tekstuose pasitelkė postmodernistinę perspektyvą
pilietinėms akcijoms aptarti, analizavo vadinamojo *artivismo* laipsnius bei
formas, minėjo šiuolaikinius psichologinius akumuliacinius įniršio ir entu-
ziazmo mechanizmus bei manipuliaciją vaizdais, o savo samprotavimams
ilustruoti pasitelkė būtent rusų meno aktyvistų grupes „Pussy Riot“, „Voi-
na“, „Zmena“. Šio filosofo lietuviškuose tekstuose, kaip ir emigravusių
Rusijos menotyrininkų pasisakymuose⁹, minėtos įvairios akcijos ir antipa-
triarchaliniais išpuoliais pagarsėjusios grupės (tarp jų ir ukrainiečių akty-
visčių grupė „Femen“).

Deja, kitų šalių užkariavimo kelią pasirinkusioje Rusijoje vietos
mąstymo alternatyvoms ilgainiui liko vis mažiau, nes su kitaminčiais dras-
tiškai susidorota. Po Krymo aneksijos 2014 m. laisvo žodžio ir pilietinio
pasipriešinimo galimybės toje šalyje (panašiai kaip ir Baltarusijoje), mano
manymu, jau iš principo nebegali būti lyginamos su politine ir socialine
Lietuvos situacija. Tokie palyginimai būtų nekorektiški (nors viešojoje Lie-
tuvos erdvėje pastaruoju metu dažnai girdime populistus Lietuvos valdžią
tapatinant su „Putino Rusija“).

Straipsnyje aptariamai protestai gatvėse, tačiau tikslinga lygiagrečiai
akcentuoti pokyčius socialinėje elektroninėje erdvėje, kur persikėlė svar-
biausi informaciniai kanalai bei aktualiausia politinė komunikacija. Tar-
kime, Lietuvoje išpopuliarėjo ir politinę komunikaciją gerokai koreguoja
būtent feisbuko socialinis tinklas, kuris akademiniam (ne Lietuvos) pa-
saulyje pradėtas kritikuoti dėl algoritminės valdysenos daromo poveikio,
skaitmeninių manipuliacijų. Užsienio tyrėjai plačiai kalbėjo ir apie tai, jog
socialinės medijos nėra tik dar viena komunikacinė ir informacinė erdvė ar
neutrali bendravimo platforma. Juk čia įsisiautėja vadinamųjų botų armi-

⁸ Vienas pavyzdžių – 2008 m. kultūros savaitraštyje „Šiaurės Atėnai“ ir kai kuriuose kituose in-
terneto portaluose pasirodė Dariaus Pocevičiaus išverstas rusų kultūrologo ir socialinio aktyvisto
Aleksejaus Cvetkovo tekstas „Meninis avangardas ir socialinis protestas“, kuriame vietos publikai
pristatyti svariausi XX a. meno streiko pavyzdžiai: Aleksej Cvetkov, Meninis avangardas ir sociali-
nis protestas, *Šiaurės Atėnai*, 2008 08 22.

⁹ Mažeikis (2013), Groys (2014).

jos, darbuojasi trolių fermos (Rusija tai vėliau puikiai išnaudojo savo tikslams), randasi uždari „aido burbulai“, keistas darbotvarkės propaguojantys veikėjai skatina visuomenės radikalėjimą¹⁰.

Ambivalentišką socialinių tinklų reikšmę politinėms darbotvarkėms gali pailiustruoti toks pavyzdys. 2020 m. rugpjūčio 23 d. per Lietuvai reikšmingą „Juodojo kaspino“ dieną pilietinė organizacija „Laisvės TV“ skelbimais socialiniuose tinkluose sukvietė žmones ir sukūrė milžinišką vizualinį palaikymą Baltarusijos opozicijai. Taip išreikšta parama tuo pat metu Minske protestavusiai Baltarusijos visuomenei. Imituodami mūsų nepriklausomybės kovose reikšmingą „Baltijos kelią“, tarp Vilniaus ir Medininkų pasienio punkto buvo susirinkę maždaug 50 000 žmonių su Lietuvos ir Baltarusijos vėliavomis, netoliese skraidė ir oro balionai, parašparniai. Lietuvoje minėtasis vienos dienos palaikymas tebuvo per socialinius tinklus nuvilnijusi šventė. Iš diktatūros gniaužtų Baltarusija toli gražu neišsivadavo, protestai kaimyninėje šalyje buvo žiauriai nuslopinti, taigi intensyvūs Baltarusijos opozicijos palaikymo veiksmai Lietuvos medijose (ar vienadienė šventė Lietuvos viešosiose erdvėse) neturėjo tiesioginio (realaus) poveikio gelbstint demokratiją, kaip kad buvo tikėtasi.

Vis dėlto naujosios medijos įgalino ir naujos kokybės tarpusavio komunikaciją, plėtėsi neoficialių tinklų galimybės, netgi privačiai filmuotų vaizdų, kurių nerodė nacionaliniai transliuotojai (taupant eterio laiką arba nesant galimybės visko patikrinti ir pan.), sklaida. Tarkime, kai kurie aktyvistų žinių kanalai, kuriuos galima buvo sekti Lietuvoje, atskleidavo faktus apie tai, jog Rusijoje, kaip ir Baltarusijoje, su protestuotojais būdavo žiauriai susidorojama fiziškai. Pirmosiomis karo prieš Ukrainą dienomis Rusijos miestuose taip pat išdrįso protestuoti kai kurie karui nepritariantys šios šalies piliečiai. Deja, diktatūros sąlygomis jie nukentėjo labiausiai – užfiksuota tūkstančiai įkalinimų, fizinių bausmių ir sadistiškų

¹⁰ 2016 m. pabaigoje įsitvirtino ir šiandien jau visiems įprasta frazė „netikros naujienos“ (angl. *fake news*); nors pati frazė nėra nauja, viešojoje erdvėje ji pradėta vartoti po Makedonijoje inicijuotos internetinės apgaulės prieš tų metų JAV prezidento rinkimus. Lietuvių k. plačiau apie post-tiesos, melagienų ir socialinių burbulų skaitmeninėse medijose populiariai aptariama McIntyre Lee (2020). Socialinių medijų nevienareikšmį (ir dažnai neigiamą) poveikį analizuojančią akademinę literatūrą aš pati plačiau aptariau kitame tekste. Žr. Trilupaitytė (2021).

susidorojimo atvejų¹¹. Rusijoje netrukus taip pat greitomis buvo priimtas įstatymas, pagal kurį baudžiamasis persekiojimas gresia ne tik tiems, kurie protestuoja prieš karą, bet net ir tiems, kurie antikarinę retoriką palaiko netiesiogiai.

Vilnius po 2022 m. vasario 24-osios:
Ukrainos palaikymo iniciatyvos

Lietuvoje, kaip ir platesniame pasaulyje, 2022 m. vasario 24-oji trenkė tarsi žaibas. Net ne dėl to, kad pilietinės visuomenės atstovai tuo metu dar būtų turėję kokių nors iliuzijų autoritarinės Rusijos atžvilgiu. Tiesiog šiuo atveju galima prisiminti tai, ką anksčiau minėtoji Žerebkina suformulavo kaip spontanišką visus suvienijusią neapykantą. Ne gili politinė analizė ir profesionalų nuomonė, bet būtent politikų ir platesnės visuomenės (įskaitant ir viešuosius autoritetus bei nuomonės formuotojus) reakcija kūrė beprecedentę vienybę. Gerokai toliau nuo šio regiono esančiose tradicinėse vakarietiškosiose demokratijose pyktis nebuvo itin ryškus ar visuotinis. Kai kuriose šalyse ėmė dominuoti netgi abstraktus „taikos palaikymo“, o ne besąlygiško Rusijos smerkimo ir paramos Ukrainai diskursas, kurį matėme Lietuvoje. Pasiuntus Rusijos laivą ten, kur jam ir vieta, aštrėjo visas viešosios erdvės žodynas. Lietuviškame feisbuke kuriam laikui nuščiuvo tarpusavio rietenos, kultūrinių įvykių reklamos, asmeninis puikavimasis pasiekimais – pirmosiomis karo savaitėmis dėmesį prikaustė siaubingi įvykiai. Nevyriausybinių organizacijų, pilietiniai sambūriai pakvietė žmones į mitingus, eitynes, palaikymo piktetus, pradėta aktyviai rinkti finansinę paramą nukentėjusiems ukrainiečiams. Siekiant tarptautinio dėmesio protestų plakatuose mieste vartota anglų (ne tik rusų) kalba.

¹¹ Kaip buvo galima matyti iš įvykių komentavusios lietuviškos žiniasklaidos, „masiškiausi ir žiauriausiai jėgos struktūrų buvo slopinami antikariniai mitingai, vykę kovo 6-ąją. 56-iuose Rusijos miestuose tądien sulaikyta apie 4400 asmenų; kai kurie sulaikytieji buvo žvėriškai mušami, tąsomi už plaukų, laistomi vandeniu ir antiseptinėmis medžiagomis, žaloti elektrošoku“, žr. „Per antikarinį protestą Rusijoje policijos sumušta mergina: sulaukiau daug palaikymo, noriu, kad tai žinotų kitos aukos“, *bernardinai.lt*, 2022-03-13. <https://www.bernardinai.lt/per-antikarini-protesta-rusijoje-policijos-sumusta-mergina-sulaukiau-daug-palaikymo-noriu-kad-tai-zinotu-kitos-aukos/>.

Protestuotojai prie Rusijos ambasados Vilniuje 2022 m. kovo 2 d. Skaidros Trilupaitytės nuotrauka

Aktyvios Lietuvos moterys ir merginos vasario 27 d. pakvietė žmones susirinkti prie Rusijos ambasados į tylią protesto valandą su Ukrainos palaikymo ženklais, akcentuotas nepavydėtinas moterų likimas bet kuriame kare, (naiviai) belstasi į Rusijos motinų sąžinę. Per žiniasklaidą ir socialinius tinklus suburta taiki akcija su šūkiu „Lietuvos moterys stoja už Ukrainos moteris“ sujungė tris didžiuosius Lietuvos miestus; o mitingo veidu tapo žinoma rašytoja Kristina Sabaliauskaitė, laikanti plakatą su užrašu „Rusijos motinos, ko tylite??! Ukrainos vaikų kraujas krinta ir ant jūsų!“ (anglų kalba). Žurnalisto ir visuomenininko Andriaus Tapino įkurta „Laisvės TV“ per itin trumpą laiką taip pat suvienijo daugybę į žiniasklaidos naujienas ir socialinių tinklų pranešimus sureagavusių žmonių ir kartu su LRT radiju pakvietė visus prie Rusijos ambasados į tęstinį kelių dienų protestą pavadinimu „Laisvė šviečia“ (renginys vyko kovo 1–4 d.). Kiek anksčiau Vilniaus meras Remigijus Šimašius inicijavo užrašą ant kelio

Andrius Repšys, Rūta Meilutytė. *(Iš)plaukti*. 2022, performansas, skaitmeninė fotografija.
Lietuvos nacionalinis dailės muziejus (ED-198532)

dangos priešais įvažiavimą į Rusijos ambasadą. Didelis užrašas tarptautinei auditorijai suprantama kalba *Putin, Hague is waiting for you* buvo nufotografuotas dronais iš viršaus ir plačiai pasklido žiniasklaidoje (vėliau žodžiai ant asfalto, nusitrynė, bet analogiškas užrašas liko ant Vilniaus savivaldybės pastato).

Atsiliepiant į tarptautinės bendruomenės ir įvairių šalių politikų reakcijas protestai vyko ir prie kitų ambasadų. Tarkime, kitaip nei Baltijos šalys, Vokietija karo pradžioje toli gražu nepasižymėjo kaip entuziastinga Ukrainos palaikytoja, o pagrindiniai šios galingos šalies politikai į užpultų šalies pagalbos šauksmą reagavo santūriai. Todėl 2022 m. balandžio

6 d. prie Vokietijos ambasados susirinkę kelios dešimtys Lietuvos piliečių atsigulė ant asfalto veidu į žemę taip primindami Rusijos karių nukankintus ir nužudytus ukrainiečių kūnus, visų pirma Bučos skerdyne (karo pradžioje civilių aukos buvo rastos panašiomis pozomis ir surištomis už nugaros rankomis). Šiuo atveju protestuota prieš Vokietijos pasyvumą skelbiant sankcijas agresorei, taip pat prieš besitęsiančią šios šalies prekybą su Rusija¹².

Lygiagrečiai buvo kuriamos ir kruopščiai surežisuotos efektingos akcijos pasitelkiant įžymybes. Tarkime, tą pačią balandžio 6-ąją vienas iš tvenkinių šalia Rusijos ambasados Vilniuje nusidažė raudona spalva, o jame buvo galima išvysti plaukiančią Lietuvos olimpinę čempionę Rūtą Meilutytę (akciją-performansą „(Iš)plaukti“ organizavo Rūta Meilutytė, Neringa Rekašiūtė, Berta Tilmantaitė ir Aurelija Urbonavičiūtė). Viltingas plaukimas per „kraują“, pasak organizatorių, „simbolizavo nuolatines, nepailsančias, nenutrūkstančias pastangas (iš)plaukti“ ir liudijo Rusijos atsakomybę už karo nusikaltimus.

Minėtosios plaukimo akcijos tikslas buvo ne spontaniškai sukviesiti žmones, bet pateikti vizualinį pareiškimą – įgavęs autorinio kūrinio bruožų, jis buvo nufilmuotas dronais iš viršaus, profesionaliai sumontuotas ir kiek vėliau išplatintas medijose. Akcija nebuvo tiesiogiai skirta prie tvenkinio susirinkusiems stebėtojams: žinomos Lietuvos sportininkės ir olimpinės čempionės plaukimas buvo filmuojamas ankstyvą rytą, o viena iš idėjos autorių Rekašiūtė yra žinoma nuomonės formuotoja – ji pirmoji apie įgyvendintą sumanymą papasakojo feisbuke. Socialinės medijos, reaguojančiųjų emocijos bei virusinis poveikis ši nebylų ir maksimaliai efektingą veiksmą ne tik išgarsino, bet ir padėjo jį „inauguruoti“ į meno lauką. Mat plačiai pasklidusi vaizdinė performanso dokumentacija turėjo ryškią estetinę dimensiją, kokybiškas montažas ir garso takelis priminė įtaigų trumpą filmą. Iniciatyvos autorės taip pat ragino politikus „imtis

¹² Žiniasklaidoje publikuotos ir išpūdingos renginio nuotraukos, žr. Lietuviai sugulė priešais Vokietijos ambasadą – protestavo prieš besitęsiančią šalies prekybą su Rusija, *lrt.lt*, 2022 04 06, <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1665323/lietuviai-sugule-priesais-vokietijos-ambasada-protestavo-pries-besitiesiancia-salies-prekyba-su-rusija>.

aktyvesnių veiksmų gelbstint Ukrainos žmones nuo Rusijos vykdomo genocido¹³.

Ne pats fizinis pasirodymas, o būtent reprodukuotas medijų produktas, kuriuo buvo dalinamasi, tapo ryškiausiu karo meto videokūriniu – jo meninį ir emocinį poveikį bylojo palankios menotyrininkų ir meno institucijų reakcijos. Videodokumentaciją įsigijo Lietuvos nacionalinis dailės muziejus – pati Rekašiūtė teigė, jog buvo nustebinta, kai su ja susisiektė LNDM¹⁴. Emocingai reagavo ir dailės kritikė Monika Krikštopaitytė: „Nepalaujamai regiu tai savo galvoje – kruvinu vandeniu plaukiančią trapią, bet nenugalimos vidinės jėgos pilną figūrą – nuo balandžio 6 d., kai feisbuke buvo paskelbtas trumpas videopasakojimas iš meninio performanso „(Iš)plaukti““¹⁵. Sujaudintas kūrinio poveikio LNDM direktorius Arūnas Gelūnas žiniasklaidai taip pat visapusiškai paaikškino sprendimą dėl kūrinio įsigijimo (organizatorėms už kūrinių sumokėti pinigai vėliau buvo paaukoti Ukrainai)¹⁶. Kaip daugiau nei prieš dešimt metų parodė medijų teoretikas ir „virusinių medijų“ sąvokos autorius Douglas Rushkoffas, emocijas veikianti informacija – medijuojamų „sukonstruotų“ įvykių srautas – bei recepcijos kontrolė reiškiasi per virusinės sklaidos procesus, pati virusinė plėtra nėra vien „iš viršaus į apačią“ nukreipti informavimo procesai¹⁷. Svarbu ir tai, jog siekiant didesnės sklaidos performansas „(Iš)plaukti“ buvo pagamintas kaip populiariosios kultūros

¹³ Prie Rusijos ambasados Vilniuje tvenkinys nusidažė kraujo spalva, performanse dalyvavo ir Meilutytė, *lrt.lt*, 2022 04 06, <https://www.lrt.lt/naujienos/sportas/10/1664882/prie-rusijos-ambasados-vilniuje-tvenkinys-nusidaze-kraujo-spalva-performanse-dalyvavo-ir-meilutyte>.

¹⁴ „Koks įdomus dalykas nutiko... susisiektė su manim Arūnas Gelūnas ir pasakė, kad Lietuvos nacionalinis dailės muziejus nori įsigyti Swimming Through / Išplaukti kūrinių į savo kolekciją“, – R. Meilutytės performansą prie Rusijos ambasados įsigijo Lietuvos nacionalinis dailės muziejus, *madeinvilnius.lt*, 2022 10 15, <https://madeinvilnius.lt/gyvenimas/r-meilutytes-performansa-prie-rusijos-ambasados-igijo-lietuvas-nacionalinis-dailės-muziejus/>.

¹⁵ Krikštopaitytė (2022).

¹⁶ Evelina Joteikaitė, Garsųjį performansą su Rūta Meilutyte nusipirkęs Lietuvos nacionalinis dailės muziejus: menas nėra tik paveikslas ant sienos, *delfi.lt*, 2022 10 15, <https://www.delfi.lt/kultura/naujienos/garsuji-performansa-su-ruta-meilutyte-nusipirkes-lietuvas-nacionalinis-dailės-muziejus-menas-nera-tik-paveikslas-ant-sienos-91491245>.

¹⁷ Skaitmeninėse medijose (ypač socialiniuose tinkluose) plintančios informacijos populiarumas koreliuoja su mūsų „draugų“ ir „patiktukų“ socialinėmis diagramomis, kurios yra itin geidžiamas,

produktas – jo žinomumas neatsitiktinai kurtas pasitelkiant populiarius žmones (daug sekėjų turinčius nuomonės formuotojus, sporto įžymybes), jausmingas muzikinis fonas sustiprino empatiją, kuri pirmaisiais karo mėnesiais vienijo plačiąją visuomenę.

2022 m. balandžio 16 d. aštuoniasdešimt merginų ir moterų susirinko prie Rusijos ambasados vėl ragindamos nutraukti karinę agresiją. Jos išsiriškiavo prie minėtojo „kruvino“ tvenkinio ir dvidešimt minučių stovėjo tyloje apmuturiuotomis galvomis bei už nugaros surištomis rankomis. O svarbiausia – „kraujo“ srovelėmis numargintomis apnuogintomis kojomis ir sėdmenimis (dauguma dalyvių performansą atliko mūvėdamos baltas pėdkelnes). Tokiu drastišku iliustratyvumu siekta atkreipti dėmesį į karo aukas – išprievartautas mergaites, merginas ir moteris, reikštas pasipiktinimas dėl rusų kareivių žiaurumo, pademonstruotas solidarumas su Ukrainos aukomis¹⁸. Simbolinis ukrainiečių pralietas kraujas naudotas ir balandžio 24 d. aktorių, šokėjų ir LMTA studentų surengtoje akcijoje – šokyje „France in Trans“ prie Prancūzijos ambasados. Neva apdugę ir savotiškai „paklaikę“ raudonu skysčiu iš butelių vis apsiliejantys akcijos dalyviai atkreipė dėmesį į prancūzų visuomenės vangumą karo akivaizdoje, rūpinimąsi išimtinai savuoju „prancūzišku“ gyvenimo stiliumi ir patologiais. Makabrišku „kruvinuoju vakarėliu“ praminto pasirodymo organizatoriai kalbėjo, jog praėjus lygiai dviem mėnesiams po plataus masto Rusijos invazijos ryškėja pernelyg didelis kontrastas tarp karo žiaurumų Ukrainoje ir prezidento rinkimų euforijos Prancūzijoje¹⁹.

Galima apibendrinti, jog patys drastiškiausi urbanistiniai antikariniai protestai vyko balandį. Anuomet būtent teatro bei šokio veiksmų platesnei visuomenei įsiminė dėl efektingumo ir fotogeniškumo medijose;

taigi ir rinkos tyrėjų skatinamas produktas, visų pirma kaip ateities spėjimo instrumentas (Rushkoff, 2013).

¹⁸ Ramūnas Jakubauskas, 80 merginų ir moterų prie Rusijos ambasados ragino nutraukti agresiją prieš ukrainietes, *15min*, 2022 04 16, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/prie-rusijos-ambasados-solidarumo-su-ukrainos-moterimis-ir-vaikais-protestas-56-1667758>.

¹⁹ „Kruvinas“ vakarėlis „Prancūzų parke“: žinutė dėl įvykių Ukrainoje siuntė ir įžymybės, *15min.lt*, 2022 04 22, <https://www.15min.lt/zmones/naujiena/lietuva/kruvinas-vakarelis-prancuzparkyje-zinute-del-ivykiu-ukrainoje-siunte-ir-izymybes-1050-1670260>.

dokumentinės akcijų nuotraukos žiniasklaidoje suteikė platesnę sklaidą. Šiame kontekste minėtina ir balandžio 25 d. ant Žaliojo tilto Vilniuje vykusio šokėjos Agnietės Lisičkinaitės meninė akcija „Tai ne tik skaičiai“, skirta žuvusiems Ukrainoje pagerbti, – ji pradėjo meninių akcijų savaitę²⁰. 2023 spalio 27 d. Nacionalinėje dailės galerijoje vykusioje konferencijoje „Kad priešas liautųsi laimėjęs: menas informaciniame kare“ Vaidas Jauniškis pranešime „Empatija: vaidinti karą. Socialinių akcijų žanras karo kontekste“ taip pat paminėjo kai kurias šiame tekste aprašytas akcijas. Tyrėjas svarstė apie teatrinio pobūdžio veiksmus ir juos inicijavusių bei atlikusių kūrėjų lytį, amžių (daugiausia į akis krito jaunų moterų iniciatyvos), veiksmų charakteristikas, performansų chronologiją. Pasak Jauniškio,

Atkreiptinas dėmesys ir į akcijų įgyvendinimo laiką. Iš esmės jos visos įvyko kone per vieną mėnesį, 2022 m. balandį. Tai siečiau ir su atitokimu po pirmojo šoko, ir su dar vienu šoku – Bučos skerdynėmis, apie kurias, Ukrainai vėl išvadavus miestą, pasaulis sužinojo balandžio pirmosiomis dienomis. Sukrečiantys vaizdai buvo tas akstinas ir vizualus dokumentas, paskatinęs menininkus – tiksliau, menininkes – išreikšti savo jausmus, nenustumiant jų į savo kūno ir dvasios konteinerius. Tai galima būtų pavadinti tiesiogiai neišgyventa, nepatirta, bet perduota, antrine trauma – ar bent jau empatiška reakcija į įvykius. Tai aiškiai suprantama psichologiškai – akcijos gimė iš žmogiškos atjautos, noro prisidėti ir kažkuo padėti ar net nusiplauti nesamas kaltes (sakykime, vyravusią nuostatą „darome, bet per mažai“).²¹

Vėlesniais mėnesiais Lietuvos miestuose dar ne sykį eksponuoti su karu susiję objektai, Ukrainos vėliavos ant privačių ir visuomeninių pastatų, palaikymo šūkiai (ant visuomeninio transporto), organizuoti Ukrainos palaikymo koncertai ir pasirodymai aikštėse. Tarkime, praėjus metams nuo invazijos pradžios, 2023 m. vasario 24 d. į Vilniaus Katedros aikštės prieigas Krašto apsaugos ministerijos iniciatyva buvo atvežtas Ukrainos kariuomenės sunaikintas rusų tankas – trofėjus turėjo skatinti visuomenės paramą Ukrainai (vėliau ši akcija sukėlė ginčų dėl rusiško tan-

²⁰ Būrys menininkų per savaitę surengs 9 menines akcijas: pirmoji buvo skirta žuvusiems Ukrainoje pagerbti, *lrt.lt*, 2022 04 25, <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000211426/burys-menininku-per-savaite-surengs-9-menines-akcijas-pirmoji-buvo-skirta-zuvusiems-ukrainoje-pagerbti>.

²¹ Vaido Jauniškio pranešimas.

Grafitis po Geležinio Vilko tiltu Vilniuje, 2022 m. balandis. Antano Dubros nuotrauka

ko simbolikos). 2023 m. kovą sostinės V. Kudirkos aikštės prieigose buvo eksponuojamas visuomeninių organizacijų iniciatyva atgabentas kulkų ir sviedinių apgadintas Charkivo srities miesto ligoninės medikų automobilis (medijose buvo diskutuojama apie šios mašinos ir pačios akcijos autentiškumą). Feisbuke, taip pat kai kuriuose interneto žiniasklaidos kanaluose vyko daugybė ginčų. Iliustratyvios tanko ar greitosios pagalbos automobilio dekoracijos nesisieja su čia aptariamais dalinai spontaniškais susibūrimais ir teatriniais menininkų veiksmais gatvėse, tad šiame straipsnyje plačiau neaptariamos.

Anksčiau minėtosios emocišingos (nors ir režisūrinės) reakcijos, ypač prie Rusijos ambasados, kilo pirmosiomis karo savaitėmis. Vėliau dominavo kitokio žanro iniciatyvos.

Vietoje išvadų, arba 2022-ųjų (vilnietiškujų) balandžio protestų reikšmė

Rašant šį tekstą 2024-ųjų birželį buvo tikslinga iš naujesnės perspektyvos pažvelgti į karo įelektrintą 2022-ųjų balandį Lietuvos kultūrinėje savimo-

nėje. Psichologiniu požiūriu natūralu, jog karui toli gražu nesibaigiant žmonių reakcijos į įvykius Ukrainoje kinta, nes nebelieka nei pirmosios savaitėmis ryškaus įsiūčio (Žerebkinos minėtųjų vienijančios neapykantos ir įsiūčio emocijų), nei kai kurių visuomenės autoritetų parodomojo optimizmo dėl neva „ranka pasiekiamos“ greitos Ukrainos pergalės ir „teisingos karo baigties“. Pirmaisiais karo mėnesiais politinio aktyvizmo ėmęsi Lietuvos visuomenininkai, pirmųjų protestų organizatoriai, žiniasklaidos lyderiai ne sykį skatino Lietuvos žmonių paramą Ukrainai²², apskritai tiek karo pradžioje, tiek gerokai vėliau socialiniuose tinkluose skambėjo raginimai nenuilsti. Vis dėlto retrospektyviai kalbant apie šoką ir susidirginimą galima fiksuoti gana trumpą protestų aktyvumo periodą – jis tęsėsi maždaug du mėnesius nuo invazijos pradžios.

Šiuo atveju galima paminėti ir psichologinėje terapijoje vartojamą žmogiškosios krizės apibrėžimą²³. Pirmųjų Ukrainos karo savaitių visuomeniniai protestai ir emocinės reakcijos šiuo atveju atliepė kelių savaičių psichologinės krizės (arba šoko), afekto būklę. Krizės laikinumas nereiškia, jog žmonės vėliau tampa abejingi tebevykstančiam karui, tačiau pirminio sutrikimo, nevilties, įtūžio emocijos užleidžia vietą kitokio pobūdžio išgyvenimams ir refleksijoms. Lygindami su Vakarų Europos piliečių nuotaikomis ir radikalesnėmis reakcijomis į dabarties karus, galime teigti, jog ten didžiuosiuose miestuose daugiataukstantiniai antikariniai protestai buvo ryškūs – tarkime, 2003 m. prieš JAV invaziją į Iraką. Tuo metu nepriklausomoje Lietuvoje antikarinių protestų praktiškai nebuvo iki 2022-ųjų vasario (tai iš dalies lėmė proamerikietiška šalies geopolitinė

²² Socialiniuose tinkluose Lietuvoje, visų pirma feisbuke, susikūrė paramos Ukrainai tiekėjų grupės, elektroninės žiniasklaidos kanaluose Ukrainos karo klausimams taip pat įsteigtos atskirtos nuolat atnaujinamos skiltys. Įvairialypė Ukrainos palaikytojų veikla šiek tiek skiriasi savo pobūdžiu ar intensyvumu, todėl vargu ar būtų tikslinga vardinti konkrečias pavardes, besikeičiančius žmones (vartojama apibendrinanti „aktyvių visuomenininkų“ sąvoka).

²³ Žiniasklaidoje pasisakantys psichologai, tarkime, pasakoja, jog jų praktikoje krizė traktuojama kaip stabilios būsenos sutrikimas, įvykęs dėl staigaus ir trikdančio įvykio, kai netikėtai nustoja galioti įprastos problemų sprendimo strategijos. Vis dėlto išorinės krizės ištikti asmenys po kurio laiko siekia grįžti į prieš krizę buvusią savijautą, mėgina atkurti pusiausvyrą. Žr. Inga Šulcienė, Psichologinė krizė, kas tai?, *sulciene.lt*, http://sulciene.lt/2010/02/psichologine_krizė/.

orientacija) – audringiausios emocijos buvo reiškiamos vasario–balandžio mėnesiais.

Protestai prieš savo ar kitos šalies valdžios veiksmus priklauso ne tik nuo intelektualinių madų, bet ir nuo socialinių ir kitų aplinkybių. Tarkime, šiandienos urbanistiniai protestai neišvengiamai tuo pat metu vyksta mieste ir internete – įvairūs eitynių, demonstracijų, protesto ar netgi riausių vaizdai gali būti medijuojami ir matomi praktiškai bet kur, realiu laiku. Lietuviškieji 2022 m. pavasario antikariniai susibūrimai buvo vizualiai efektingi ir drauge taikūs – jų dalyviai buvo vieningi, provokacijų iš šalies, tarpusavio konfrontacijų ar susidorojimo iš valdžios pusės nebuvo (su pasisakančiais prieš karą buvo itin žiauriai susidorojama pačioje Rusijoje). Apibendrinant taip pat galima teigti, jog pirmasis Lietuvoje itin įtaigus iš anksto surežisuotas antikarinis performansas „(Iš)plaukti“ turėjo didesnę išliekamąją vertę nei vizualiai įspūdingi visuomenininkų protestai gatvėse. Surežisuota žinomos plaukikės akcija vėliau buvo įvertinta ir kaip meno kūrinys – jį įsigijo LNDM. Dėl naujų komunikacijos galimybių ši beveik jausmingą iš viršaus filmuotos per „kraują“ plaukiančios olimpinės čempionės vaizdą jau kitą dieną galėjo peržiūrėti neribotas skaičius žmonių, ir ne vien Lietuvoje. Atslūgus pirminei įtūžio emocijai, apie karą Ukrainoje savo kūrybinėmis priemonėmis pasisakė ne vienas profesionalus Lietuvos menininkas, tačiau jų kūryba buvo rodoma jau nebe gatvėse, feisbuko platybėse ar priešais Rusijos ambasadą, bet tarp meno institucijų sienų.

Literatūra

- Cvetkov Aleksej, Meninis avangardas ir socialinis protestas, *Šiaurės Atėnai*, 2008 08 22.
- Groys Boris, On Art Activism, *e-flux*, 2014 birželis, <http://www.e-flux.com/journal/on-art-activism/> [žiūrėta 2022 10 02].
- Krikštopaitytė Monika, Yris po yrio. Meninis performansas „(Iš)plaukti“ šalia Rusijos ambasados, *7 meno dienos*, 2022 04 15.
- Mažeikis Gintautas, Protestas ir distribucija: Femen ir Pussy Riot atvejai, *Politologija*, t. 69, 2013, p. 30–59.
- McIntyre Lee, *Post tiesa*, Vilnius: Eugrimas, 2020.

Rushkoff Douglas, *Present Shock: When Everything Happens Now*, New York: Penguin Group, 2013.

Trilupaitytė Skaïdra, *Kūrybiškumo galia? Neoliberalistinės kultūros politikos kritika*, Vilnius: Demos kritinės minties institutas, 2015 (I).

Trilupaitytė Skaïdra, Meninis protestas ir (politikos) kritika: kai kurie pirmojo XXI a. dešimtmečio Vilniaus pavyzdžiai, *Meno istorija ir kritika*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2015 (II), p. 5–21.

Trilupaitytė Skaïdra, Akcijos mieste ir išpuolių grėsmės retorika. Vilnius po 2009-ųjų, *Politologija*, t. 81, 2016, p. 80–110.

Trilupaitytė Skaïdra, Hakerio kelias: globalūs socialiniai tinklai ir nulaužta komunikacija, *Darbai ir dienos*, t. 76, 2021, p. 99–116.

Zherebkina Irina, „Ethical Anastrophe“ and Antinomies of the Ethical in the War in Ukraine, *e-flux*, 2022 09 13, <https://www.e-flux.com/notes/490421/ethical-anastrophe-and-antinomies-of-the-ethical-in-the-war-in-ukraine> [žiūrėta 2024 06 17].

Skaidra Trilupaitytė

Let's Meet in Front of the Embassy!

Social Networks and the 2022 Spontaneous Anti-War Protests in Vilnius

Summary

The article, presented at the conference *To Prevent the Enemy from Winning: Art in the Information War* in the autumn of 2023, discusses the protests and artistic actions that took place in Vilnius over the course of approximately two months since the beginning of Russia's full-scale invasion in Ukraine. This phenomenon is approached with regard to the local factors in the social media milieu, rather than through the prism of war or international relations. After a brief comparison of the almost radically different traditions of protest and opposition to the authorities in Lithuania and in Russia, the analysis focuses on the public, mostly semi-staged civil initiatives organised at the outset of the war. Based on the Ukrainian philosopher Irina Zherebkina's insight about the new regime of sensuality, when war liberates and spontaneously legitimises hatred, the Vilnius events of the spring of 2022 are characterised as the first anti-war protests initiated and reflected upon via social media in the history of independent Lithuania.

After it started the war on Ukraine, Russia was immediately and unequivocally condemned in Lithuania. The majority of the country's population experienced emotional shock, which translated into an outpour of indignation, rage, grief, and compassion on social media. In the first months of the war, the mass media amplified its emotional impact, yet later the emotions waned. The political/artistic activism actions that had been held in Vilnius in the beginning of the invasion ceased. Those theatrical and spectacular actions frequently involved celebrities. One of the most remarkable ones was held on April 6, 2022: one of the ponds near the Russian embassy in Vilnius was dyed red, and the Lithuanian Olympic champion Rūta Meilutytė was seen swimming across it (the action-performance *Swimming Through* was conceived by Berta Tilmantaitė, Neringa Rekašiūtė, Rūta Meilutytė, and Aurelija Urbonavičiūtė). The hopeful swim through 'blood' was said by the organisers to symbolise 'the continuous, tireless, incessant effort to swim (through)' and testified to Russia's responsibility for war crimes against Ukrainians. The emotional responses of social media users and the viral effect not only made this silent and extremely spectacular act famous, but were also instrumental in inaugurating it into the art field. The artistic and emotional impact of the video documentation was evidenced by the favourable reactions of art critics and art institutions, and the recording of the performance was acquired by the Lithuanian National Museum of Art.

In summary, it can be stated that the spring 2022 anti-war rallies in Vilnius were visually striking, transgressive, and simultaneously peaceful. Their participants were united, and there were no provocations or confrontations, let alone attempts to dispel the gatherings by the authorities. The first pre-staged protest performance in Lithuania, the exceptionally impressive *Swimming Through*, had a greater lasting value compared to other street protests initiated by civil activists. When the initial surge of enagement subsided, many professional Lithuanian artists addressed the war on Ukraine using their means of expression, yet at this point their work was shown inside the walls of art institutions rather than in the street or in front of the Russian embassy.

Keywords: anti-war protests, Facebook, Irina Zhrebkina, psychological crisis, war and social media